

*Радослав Гађиновић**
Институт за политичке студије, Београд

УНУТРАШЊИ НЕОРУЖАНИ ОБЛИЦИ УГРОЖАВАЊА КАПАЦИТЕТА БЕЗБЕДНОСТИ ДРЖАВЕ**

Сажетак

*Овај рад се темељи на чињеницама до којих је аутор дошао изучавањем политике насиља и неоружаног угрожавања капацитета безбедности модерне државе. Капацитет (лат. *sapientia*) система безбедности се не огледа само у бројном стању материјално техничких средстава, опреме и наоружања који се користе у одбрани државе и њених грађана. Капацитет система безбедности се огледа и у богатствима државе, броју становника, организацији система безбедности и обучености људи, тј, носилаца система безбедности државе и њиховом осећају одговорности за активно учешће у систему безбедности. Капацитет система безбедности се огледа и у способности припадника безбедносних структура да ефикасно и стално примењују стратегију одвраћања и у случају потребе стратегију узвраћања. Ниво оспособљености руководиоца система безбедности је веома битан у сваком смислу, а посебно у исказивању способности за превентивно деловање, правремено препознавање и процену опасности. Угрожавање капацитета безбедности једне државе обухвата довођење у опасност стање државе као политичке институције (установе) свим видовима штетних појава, делатности и утицаја, тј. доводи се у опасност уставни*

* Научни саветник, Институт за политичке студије, Београд

** Рад је реализован у оквиру пројекта бр. 179009 Института за политичке студије Београд, а финансира га Министарство просвете и науке Републике Србије.

поредак. Дакле, унутрашњи неоружани облици угрожавања безбедности по мишљењу аутора овог рада су: грађански нереди, политичке побуне, саботаже, политички мотивисани истрајкови, субверзивна делатност, а поред политике могу их изазвати етничке напетости и верски екстремизам, организовани криминал, нелегалне миграције становништва итд.

Кључне речи: Држава, капацитет, безбедност, демократија, нереди, побуне, екстремизам, саботаже.

Безбедност се у практичном животу манифестује : као гарантована (конституционалним, законодавним и практичним мерама) *заштићеност* животни важних интереса личности, друштва и државе; као наука, искуство и култура; као животни важни интереси. Економска самосталност, правно и социјално благостање, интегритет и стабилно и ефикасно функционисање, али и као свакодневни, тежак, рутински, али крајње важан *посао*. Анализирајући безбедност са интердисциплинарног аспекта, може се извести закључак да су најважнији елементи појма безбедности: стање потенцијалних жртава, објеката напада; способност објекта, појаве, процеса да сачува своју суштину и основну карактеристику у условима намерног, деструктивног деловања споља или у самом објекту, појави, процесу; безбедност је системска категорија, својство система изграђено на принципима стабилности, саморегулације, поузданости (безбедност је позвана да заштити свако од тих својстава система); безбедност се може разматрати као решавајући услов (гарант) животних делатности личности, друштва, државе што им омогућава да сачувају и повећају њихове материјалне и духовне вредности; безбедност је одсуство претњи и напада.¹⁾

Дакле, суштина безбедности је: *стање заштићености личности, друштва, државе, стање заштићености животних интереса, стање заштићености националних интереса, симбил о стању система у односу на неповољна дејства*. Неоружани облици угрожавања најчешће се испољавају кроз грађанске нереде, обавештајно, политичко, дипломатско, психолошко-пропагандно, економско, међународно-правно, конфесионално, културолошко, спортско, здравствено, образовно, демографско и друге видове деловања. Неоружано угрожавање безбедности обухвата, практично,

1) Радослав Гађиновић, «Демократија и безбедност у националној држави», *Српска политичка мисао*, бр. 1/2010, стр. 161-163,

све области друштвеног живота и изражива се конкретним деловањем носилаца угрожавања.²⁾

НАРУШАВАЊЕ КАПАЦИТЕТА СИСТЕМА БЕЗБЕДНОСТИ ОД СТРАНЕ ПОЛИТИЧКИ МОТИВИСАНИХ ИЗВРШИЛАЦА

Политичко деловање је саставни део политике и односи се на политичку делатност коју остварују политички субјекти у одређеним друштвено-политичким и међународним условима и са одређеним политичким циљевима чијом реализацијом се производе одређене политичке последице и ефекти³⁾. „Субјект је главни елемент политике, јер он одређује циљ, правац усмеравања и политичку делатност, као што ову и врши».⁴⁾ Политика притиска обухвата све облике претње силом и принудом којима се држава користи ради остваривања одређених циљева. Политика притиска испољава се у облику: војних (стављањем у изглед употребу оружаних снага); политичких; економских; пропагандних; психолошких и других притисака.⁵⁾ Систем безбедности модерне државе кроз политику притисака нарушавају грађански неред, политичке побуне, политички мотивисани штрајкови, саботаже итд. Грађански неред представљају неоружани облик унутрашњег угрожавања безбедности државе. Они се могу манифестовати на разне начине, изводити се на разним местима и у различитим временским периодима. Њихов циљ је упозорење и застрашивање државе, као прва фаза изнуде у остваривању својих циљева. Унутрашњи немири могу угрозити безбедност грађана, а обично се манифестују кроз масовне демонстрације, саботаже, штрајкове и бојкот. Масовне демонстрације представљају опасност за безбедност јер демонстрани обично прерастају у руљу која губи контролу над својим понашањем. Нереди настају као резултат покушаја побуна, устанка или неке друге форме вршења нелегалног насиља од стране више актера, али и као резултат природних, или на технички начин изазваних катастрофа, које су довољно интензивне да могу узнемирити грађане и код њих изазвати панику. Као насилни политички неред могу се одредити

2) Љубомир Стајић и Радослав Гађиновић. *Увод у студије безбедности*, Драслар, Београд, 2007, стр. 167-172

3) *Социолошки лексикон*, Савремена администрација, Београд 1982, стр. 464.

4) Исто., стр. 465.

5) *Политичка енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1975, стр. 792.

оне форме интензивног политичког протеста које се испољавају кроз социјално и деструктивно политички мотивисано понашање групе актера које карактерише директна колективна употреба силе са претежнио политичким инструменталним и симболичким садржајем, широком виолентно-појавном скалом и ограниченом могућношћу утицаја на измену владајуће политичке структуре, и обично, без битног утицаја на промену друштвено-економског уређења, пре свега због недовољног степена организованости актера и времена њиховог трајања. Дакле, грађански нереди су облик нарушавања безбедности грађана. Они настају као последица политичке борбе, економских услова, верских и етничких нетрпељивости. Тек уношењем вишег степена организације нереди могу прерасти у више организационе форме масовног политичког насиља као што су нпр. немири или устанак.⁶⁾ Разлика између немира и нереста је и у томе што се у нередима више и еруптивније ослобађају пригушене емоције услед могућности анонимног и некажњеног деловања у гомили. Дакле, одлика немира је достизање одређеног нивоа свести и његових учесника о некој друштвеној појави, односно проблему, односно туђем и сопственом положају и стању у друштву, као и о положају друштвене групе којој припадају, а који је претежно настао кроз идеолошко-политичко деловање. Немири се као облик сложене политичке активности разликују од нереста и по низу неких других својстава као што су виши степен организованости, већи број перманентних учесника, већи територијални садржајно-акциони обим, време трајања, трајност мотива и интереса који их покрећу и тд. Форме у којима се могу испољити немири су врло разноврсне, а једна од најчешћих су демонстрације. Предходе им договорени скупови или зборови. Њихова одлика је јавност у организованом, планском и циљном масовном изражавању (не)сагласности са одређеним политичким стањем, збивањима и процесима, односно одлукама и решењима, како у датој средини тако и ван ње. Танка је линија између демонстрација (у овом случају је ирелевантно да ли су демонстрације илегалне или легалне) и грађанских нереста. Ефикасно сузбијање грађанских нереста постиже се добро организованим системом безбедности. Да би се боље разумели грађански нереди, треба прво дефинисати нарушавање јавног реда и мира и одредити појавне облике нарушавања. На-

6) Др Драган Сименуновић. *Политичко насиље*, Радничка штампа, Београд, 1989, стр. 118-119.

рушавање јавног реда и мира се дефинише као "појединачно или групно нарушавање друштвене дисциплине и мира грађана... или онемогућавање јавних органа или институција да редовно врше послове из своје надлежности." Сви облици нарушавања јавног реда и мира називају се грађанским немирима. Да би се неко дело (по Закону) сматрало нарушавањем јавног реда и мира морају бити испуњена два услова: да је дело учињено на јавном месту и да је тим делом нарушем нечији мир и ред. Одлике нарушавања јавног реда и мира могу се класификовати у две групе и то: облици нарушавања јавног реда и мира у мањем обиму у шта спадају појединачно нарушавање јавног реда и мира и грађанска непослушност и облици нарушавања јавног реда и мира у већем обиму (нелегални штрајкови, нелегалне демонстрације, грађански нереди и оружана побуна).

Политичка побуна се може одредити као вид личне, групне или колективне активности на плану супротстављања официјелном, легалном или признатом, као и наметнутом вођству, односно управљачкој структури услед несагласности са постојећим или планираним стањем и односима које карактерише већи ли мањи степен уклађености акција организованих учесника у правцу остваривања циљева који се, према процени вођства побуне, не могу реализовати мирним путем, односно, којима се повећавају изгледи за поспешивање реализације кроз организовано извођење насиља.⁷⁾

Саботажа је намерно и смишљено онемогућавање или успостављање производње, саобраћаја и других делатности. Она може бити посебно ефикасна када се изводе у процесу производње хране и других стратешких производа или у ратном стању, у процесу производње наоружања и муниције. *Саботажа је тихо и прикривено деловање од стране појединаца или група у оквиру вршења радних и друштвено-политичких обавеза са циљем изазивања дезорганизације рада и наношења материјалне штете, како конкретном привредном субјекту, тако и ради подривања постојећег привредног и политичког поретка у целини.* Прикривеност деловања се испољава у настојању да се саботажа представи као последица немара или лошег квалитета материјала, односно уређаја са којима се ради. *Штрајкови* који су политички мотивисани представљају облик борбе против власти. Као такви они имају вишеструке ефекте: *политичке*, јер показују неслагање и немирење с политиком и

7) Исто, стр. 126

поступцима власти; *организационе*, јер ремете саобраћај и комуналне услуге и *материјалне*, јер директно смањују производњу и тако подстичу незадовољство грађана, а тиме се смањује ниво њихове безбедности.

*Психолошко-пропагандна делатност*⁸⁾ спроводи се као континуирана планска и деструктивна активност, усмерена на дискредитацију и спречавање да се у међународној заједници саопшти истина о томе какви се стварни процеси догађају унутар земље која је мета угрожавања, и односу земље према међународној заједници. С тим у вези, познати су примери од 1991. и 1999. године како је обмањивана међународна јавност о стању на просторима бивше СФРЈ (Маркале, Рачак...). Тиме се стварају услови да носиоци угрожавања безбедности, полуистинама и неистинама, систематски обмањујући сопствену и светску јавност, остваре циљ. Циљ те делатности јесте да се пронађу и подстакну снаге које су спремне да се активно укључе у субверзивну делатност. Психолошко-пропагандна делатност је уствари вршење утицаја или контроле над мишљењем група или појединаца у циљу усмеравања њихове акције. Облици вршења пропагандног деловања су: усмена или писана реч; визуелни запис (филм, телевизија, слика, плакат, предмети итд.) и акустичка средства (песме, музика итд.). Код пропагандног деловања рачуна се на утицај, не само на рационалну, већ и на емоционалну основу човекове психе.⁹⁾ По свом садржају, пропагандна делатност се примењује у свим областима друштвеног живота (политика, економија, култура, одбрана, војска, полиција итд.)

Субверзивна делатност у ширем смислу подразумева организовано подривачку делатност из иностранства против политичког и друштвеног уређења неке државе или њених политичких, економских или правних установа. Може бити отворена или тајна, непосредна или посредна, а за крајњи циљ има промену носилаца власти или руководећих лица у држави, измену њеног уставног или друштвеног система. Облици субверзије могу бити различити – од деструктивних психолошко-пропагандних до терористичких

8) Пропаганда је израз латинског порекла и потиче од глагола *propagare*, који у српском преводу значи: ширити, распростирати. Синоном за пропаганду је термин пропација, такође изведен из глагола *propagare*. Овај термин је установљен 1622. године. Наиме, то се доводи у везу са познатом уредбом папе Грегора XV, којом се установљава једна водећа папска установа за ширење католичке вере – *Congregatio de propaganda Fide* (Радослав Гаџиновић, «Политичка пропаганда-ефикасно оружје у савременом рату», *Српска политичка мисао*, бр. 2/2011, стр. 149)

9) *Правни лексикон*, Савремена администрација, Београд, 1970, стр. 929.

и побуњеничких активности. Ова делатност је забрањена правним актима међународног права. Дубљим сагледавањем суштине *субверзије* и њеним упоређењем са *стратегијом посредног наступања*, може се закључити да је реч о истоветном облику угрожавања, јер ове доктрине, начелно, обухватају тероризам, саботаже, побуњеничка дејства, герилски рат, грађански рат и разноврсне притиске.¹⁰⁾

Могућа последица синхронизованог испољавања субверзивних делатности јесте оружана побуна. Сви облици субверзивних активности планирају се и организовано спроводе, координираним учешћем наменских снага (страних обавештајних служби и војнообавештајних служби, снага за специјализоване акције и свих других снага – разне политичке партије и организације, терористичке групе и организације) које имају могућности да допринесу остваривању крајњег циља. Успешно спровођење било ког облика субверзивне делатности, пре свега, зависи од познавања стања и предвиђања развоја догађаја у земљи која је мета угрожавања.

Као сложени облик институционалног насиља које карактерише индиректна и директна примена силе, субверзија се може дефинисати као настојање и реализација настојања маскималног продора таквих глобалних идеолошких, економских и културних образаца и односа, и по укупан профил друштва битних друштвених и привредних усмерења, све до начина индивидуалног и колективног живљења (потрошачки менталитет) који омогућавају реализовање стратешког циља носиоца субверзије, у одговарајуће поре друштва – објекта субверзивне пенетрације. Стратешки циљ сваке субверзије је дестабилизација одређеног друштвено-политичког система изнутра, путем суптилних пенетрационих и рушилачких техника у таквој мери да носилац субверзије може, у првом реду без војне интервенције, међународне осуде и последица, са релативно малим материјалним улагањем и незнатним људским губицима или без њих, реализовати своје стратешке, првенствено политичке, приврдне и војне интересе према објекту субверзивне пенетрације. Такође, улога субверзије је да се услед слабљења одбрамбеног потенцијала објекта субверзије знатно може олакшати, како директна војна интервенција према земљи према којој је усмерена субверзија, тако и превратничка политичка акција одређених

10) Љубомир Стајић и Радослав Гаџиновић. *Увод у студије безбедности*, Драслар, Београд, 2007, стр. 168.

политичких структура и снага унутар земље – објекта субверзије, чије политичке активноти воде остваривању циљева истоветних са циљевима носиоца субверзије. Технике субверзија су ванредно ши-роког спектра, те не искључују ни једну могућу активнот уколико она води жељеном циљу. Одлика супешно организованог субверзивног деловања јесте изналажење за дату средину управо њој примерених метода што често отежава препознавање неких суптилних субверзивних активности као што су шпијунажа и саботажа, све док оне не добију изразито видљива обележја. Ипак, неки од метода субверзивног деловања се могу издвојити како по својој очитости (тероризам), тако и по учесталости примене од стране неких носилаца субверзије.

С обзиром на то да су у оквирима субверзивног деловања на плану изазивања и продубљивања кризних ситуација, руководеће политичке, као и привредне, војне и научне структуре једнако важне, ако не и важнији циљ "субверзивне обраде" од масе, чешће је субверзивна појава планирање и остваривање корумпирања руководећег политичког, привредног, војног и научног кадра земље-објекта субверзије, него сама индоктринација маса на коју се иначе, много упозорава од стране тих истих структурса који себе неретко сматрају, (не само по својој друштвеној функцији, односно, по самој природи свога места у друштву), имуним на субверзивне утицаје, заборављајући да су они при том пожељнији, и зато и нападанији објект индоктринације и уопште субверзивне акативности из више могућих разлога. Као *прво*, кохерентнији су као слој, то је лакше и брже могуће изградити технику приступа, *друго*, читав систем се лакше и брже окреће у жељеном правцу њиховом "обработом" него нпр. изазивањем немира у бази друштва које је често врло тешко носиоцу субверзије усмеравати и контролисати, *треће*, у плановима земаља – носилаца субверзије "обработка" руководства има, и за њих не, далеко повољнији финансијски ефекат, јер по правилу захтева далеко мање инвестиције од оних које су потребне за "обработку маса", а које једнако пожељно воде реализацију њихових интереса. Из свих тих, као и многих других разлога, субверзивна "обработка" руководства увек остаје као примарни и трајни циљ и метод субверзије, без обзира на то што паралелно можда тече успешна субверзивна активнот у масама са циљем стварања одређених, по земљу носиоца субверзије пожељних и битних промена у ширим друштвеним слојевима и уопште у друштвеном бићу.

Како је заједништво једна од највећих препрека свакој субверзији, разбијање територијалног интегритета и сваког вида друштвеног заједништва се такође може сврстати у класичне методе субверзивне активности које воде губитку независности објекта субверзије. Најчешће коришћена у том циљу је тзв. "*техника друштвеног расцепена*", односно, коришћење једне или више од следећих могућих *divide et impera* варијанти: расцеп у политичким, привредним војним, научним и културним врховима датог друштва; расцеп између одређених врхова (нпр. између политичких и војних или научних и политичких); расцеп одговарајућег врха и базе (нпр. политичког или привредног руководства и базе) и расцеп у бази друштва (између одређених друштвених група коришењем међунационалних или религиозних проблема али и убрзавањем раслојавања путем социјалних разлика и сл.).¹¹⁾

Субверзији се једно друштво може успешно супротстављати на разне начине, а у првом реду се мора, не само ради превентиве, послужити подизањем свести и уопште идеолошком акцијом. Најбоља заштита од субверзије је стварање свог сопственог идеолошког идентитета примереног датом друштву у сваком погледу, једнако као и стварање неовисних привредних, војних и самозаштитних ресурса моћи који обезбеђују снагу самосталности друштва. Тек онда се може успешно остварити и свака друга превентивна заштита са пуним успехом, јер, тек у том случају постоји реална основа глобалне антисубверзивне превентиве. При оваквим разматрањима увек остаје отворено питање супротстављања субверзији насиљем у циљу заштите друштва. Оно што је неспорно јесте да као вид насиља који се може користити у циљу заштите друштва од субверзије остаје, у првом реду, реалној опасности примерено, институционализовано, као легално и легитимно, противнасиље.

Саботажна делатност подразумева смишљену и прикривену делатност појединаца или група, ради изазивања материјалне штете у производњи, радној организацији или објектима на којима се ради. Карактеристично је за саботере да својим радом или нерадом теже да изазову што веће и шире штете, а да се истовремено добија утисак да је штета настала као последица случајности, намерности, јавашлука, лошег материјала, застареле или слабе технологије итд.¹²⁾

11) Др Драган Сименуновић. *Политичко насиље*, Радничка штампа, Београд, 1989, стр. 137.

12) Ђорђевић О., *Лексикон безбедности*, Привреда публик, Београд 1989, стр. 76.

Искуства из праксе су показала да саботери не морају увек бити непосредни руководиоци средстава, већ да могу бити и лица на руководећим дужностима, који могу директно допринети угрожавању капацитета система безбедности модерне државе.

У војној и полицијској организацији, саботаже се могу изводити на средствима наоружања и војне опреме како у фази пројектовања и производње, тако и у фази непосредног коришћења (авион, тенк, средства везе, минско-ескпловивна средства, нереаговање по захтевима тужилаштва и суда и сл.). Због прикривеног начина извршења ових дела и последица које се могу испољити тек у фази коришћења средстава, тешкоће у откривању извршилаца саботаже су велике. Уколико би саботажа била масовније примењивана и комбинована са другм облицима субверзивне делатности, у непосредној ратној опасности, и у самом рату може имати крајње негативан утицај на стање безбедности на територији и међу становништвом (откази у снабдевању електричном енергијом и водом, нефункционисање саобраћаја, ПТТ и др.). За провођење неоружаних облика деловања а у циљу нарушавања капацитета сисетма безбедности државе ангажују се спољне и унутрашње снаге.

Спољне снаге су: специјализоване службе одређених министарстава, обавештајне службе, специјализоване снаге за неконвенционално ратовање, разне групе приватних недржавних саветничких организација итд.

Унутрашње снаге су: појединци и групе које из разних побуда и парцијалних интереса делују у функцији спољњег фактора, и појединци и политичка језгра сепаратистичких, побуњеничких покрета и терористичких група.

Спровођењем неоружаних активности од стране спољних и унутрашњих субјеката изазивају се снажни ефекти у виду: несигурности и незадовољства становништва, политичких, економских, спортских и других субјеката што доводи до масовних фрустрација.

Са становишта угрожавања капацитета система безбедности држава, најчешћи унутрашњи неоружани облици угрожавања јесу: етничке напетости, национални и верски екстремизам, криминал, природне и индустријске катастрофе и епидемије већих размера и илегалне миграције становништва.

ЕТНИЧКЕ НАПЕТОСТИ И ВЕРСКИ ЕКСТРЕМИЗАМ КАО ПОДСТИЦАЈ УГРОЖАВАЊУ БЕЗБЕДНОСТИ

Етничке напетости и недостатак поштовања етничких, верских и културних вредности реална су претња безбедности држава. Специфични облици ове претње могу се испољити кроз: нетолеранцију, ксенофобију, неусаглашеност са демократским принципима и праксом, неуважавање споразума и међународних договора о поштовању права мањина, одбијање медијације у решавању спорова, изазивање етничког насиља и тешкоће у успостављању мултиетничких демократских институција.¹³⁾

Ови специфични облици етничких напетости представљају сталну претњу стабилности држава. Отуда ће стабилност и безбедност држава зависити од успешне међународне и добросуседске сарадње, развоја политичких институција и законских решења о правима етничких мањина на бази реципроцитета земаља у региону. Уколико се решавању ових питања, политичким и правним средствима, не посвети довољна пажња, нерешена права етничких заједница могла би да буду узрок неспоразума и сукоба међу државама и повод за оружане инциденте и сукобе локалног или међудржавног карактера.

Верски екстремизам још увек је актуелан облик угрожавања безбедности држава и могућа претња мирном решавању спорова и криза. Пошто су узроци за појаву националног и верског екстремизама сложене природе, и често изван могућности утицаја демократских институција власти, ова врста екстремизма представља висок ризик и претњу безбедности демократских држава у свету. Дакле, у проучавању утицаја религије на криминалитет питање се мора решавати у контексту одређене друштвене средине, односно од улоге коју религија има у тој средини. Религија својим моралним и канонским принципима и кроз проповеди значајно утиче на превенцију и спречавање криминалитета. Она пружа осећај смисла у сусрету са застрашујућом реалношћу и помаже људима да превазиђу усамљеност у индивидуалној патњи.¹⁴⁾ Међутим, и поред тога верски фанатизам представља један од опасних криминал-

13) Љубомир Стајић и Радослав Гаџиновић. *Увод у студије безбедности*, Драслар, Београд, 2007, стр. 169.

14) Зоран Кесић, "Етиолошка димензија послератног криминалитета у Србији", *Безбедност*, бр. 2/2006, стр. 245.

них фактора и претњу систему безбедности модерне државе. У нестабилним државама обично влада егзистенцијална несигурност одређених групација људи који су веома погодни за врбовање од стране разних верских секти. Такве организације нуде људима "руку спаса" и "прави пут" за излазак из свих кризних ситуација. Али, иза такве маске крије се низ криминалних делатности (манипулација људском судбином, противправно лишавање слободе, деликти у вези са злоупотребом дрога и сл) које представљају опасност по појединца, породицу и друштво, тј. државу у целини.¹⁵⁾

ПРИРОДНЕ И ИНДУСТРИЈСКЕ КАТАСТРОФЕ И ЕПИДЕМИЈЕ ВЕЋИХ РАЗМЕРА

Природне и индустријске катастрофе и епидемије већих размера, као последице разорног деловања природних сила и наглог индустријског и техничко-технолошког прогреса и њиховог утицаја на све сфере живота, могу у перспективи да угрозе безбедност многих држава. Због промена у области екосфере, и самим тим због очекиваних метеролошких и климатских промена, у наредном периоду могуће су разне природне катаклизме, попут разорних земљотреса, катастрофалних поплава, екстремно високих температура, пожара већих размера, који превазилазе ниво природних и индустријских несрећа. Због тога је неопходно развити интегрисани концепт безбедности који мора да садржи и превентивну активност и заштиту становништва од разорног деловања природних сила и техничко-технолошких удеса, који би обухватао и ангажовање више ресорних министарстава и специјализованих државних агенција, органе локалне заједнице, али и припаднике војске и полиције. Такође, у случају повећаног радиолошког зрачења због хаварија на нуклеарним постројењима у земљама у ближем и даљем окружењу, хемијских несрећа и епидемија већих размера, могуће је угрожавање живота већег броја људи него при класичним оружаном акцијама.

У односу на претходно наведене облике угрожавања, процењује се да би индустријско загађење тла, воде и ваздуха, те нерешено питање одлагања чврстог, радиоактивног, војног и медицинског отпада, као и деградација земље и тла, могле представљати озбиљну претњу за здравље и живот људи у наредном периоду. У

15) Зоран Луковић, *Верске секте, приручник за самоодбрану*, Драганић, Београд, 2000, стр. 228.

одговору на ризике и претње безбедности овог типа свака од надлежних институција мора бити законски обавезана да примењује мере заштите из свог делокруга рада.

Политичке последице еколошких промена могу бити веома различите, као што су: нестабилност институција, еколошке миграције, еколошки тероризам, сукоби и ратови за ресурсе и друго.¹⁶⁾ Поставља се питање дали оскудица у ресурсима доводи до великих миграција? Еколошка оскудица у ресурсима никада није једини или довољан узрок за велике миграције, сиромаштво, или насиље; увек је повезана са другим чиниоцима, као што су економски, политички, и друштвени који заједно стварају одређене последице, након којих може доћи до сукоба, чак и насилних.¹⁷⁾ Друго схватање, несразмерно велике миграције ткз. *еколошке миграције* које и на почетку XXI века за последицу могу имати несагледиве политичке и безбедносне последице, а поготово трајне климатске промене могу бити извор великих тешкоћа становништва тиме што знатне делове земље чине неподесним за живот.¹⁸⁾

ИЛЕГАЛНЕ МИГРАЦИЈЕ СТАНОВНИШТВА

„Миграција (од латинске речи *migratio* – сељење) је пресељавање становништва с једног подручја на друго, трајног или привременог карактера, независно од тога да ли се збива у границама националне територије или међу двема земљама. Одомаћени страни термин *миграција* у чешћој је употреби него домаћи *пресељавање* становништва, који означава само просторна пресељавања, док се израз миграција употребљава у ширем смислу, и у смислу промене занимања.“¹⁹⁾

Нерегуларна миграција односи се на илегалне уласке, нпр. боравак или „рад на црно“ у земљи усељења. Ови мигранти имају за

16) Вера Арежина, «Еколошке миграције», *Политичка ревија*, бр. 4/2006, стр. 972.

17) Fraser Leah, “Related Environment and Security Research”, in: Matthew Richard – Fraser Leah, *Global Environment Change and Human Security: Conceptual and Theoretical Issues*, Global Environment Change and Human Security Program Office – University of California Irvine (GECHS –UCI), 2002, p. 15-16.

18) На пример, услед ширења пустиња, пораста нивоа мора, евентуални почечи новог леденог доба, катастрофална сеизмичка догађања, итд. неопходна је међународна припремљеност не само за пружање могуће заштите становништва и добара, већ и трајних решења проблема. Стручњаци уједињених нација упозоравају да ће око 50 милиона становника бити принуђено да напусте своје домове због еколошких проблема и апелују на владе широм света да признају избеглички статус тим људима (Вера Арежина, «Еколошке миграције», *Политичка ревија*, бр. 4/2006, стр. 973)

19) *Политичка енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1975.

циљ да добију регуларан или сезонски посао а затим да окупе чланове своје породице. Илегалне миграције становништва, као последице тешких социјалних услова, демографске „експлозије“ или масовног прилива избеглица услед терора, оружаних сукоба и насила у земљама у транзицији, могу представљати велики безбедносни проблем сваке државе. Стога је повратак расељених лица, имовине и заштита људских права избеглица и прогнаника, важно политичко, социјално и безбедносно питање, јер би неадекватно решавање проблема ове категорије људи, у сложеним друштвеним околностима, могло бити узрок социјалне нестабилности, неспоразума и сукоба у земљи и у региону, у ближој будућности.²⁰⁾

Принудне миграције, прогони, избеглиштво и живот у егзилу, изазвани ратним сукобима спадају у тзв. "*велике несреће*",²¹⁾ које због ксенофобије и проблема у које су запали избегли и прогнани људи може доћи до турбуленција у региону, самим тим и нарушавања капацитета безбедности државе. Поред наведених, постоје и други облици неоружаног угрожавања безбедности, као што су недостатак стратешких енергената, злоупотреба нових технологија и научних достигнућа у области информатике, генетског инжењеринга, медицине и метеорологије. Основна карактеристика такве врсте, у основи невојних, облика угрожавања безбедности је да их је постојећим капацитетима тешко идентификовати, открити и превентивно деловати.

"Међународне миграције представљају појаву широких размера и врло сложене структуре, како по регионалном пореклу становништва које у њима учествује и дестинацијама према којима се усмерава, тако и према узроцима који до ње доводе и последица које она са собом носи за све своје учеснике и међунаордну заједницу у целини. Тако миграције добијају све већи значај у политици

20) Љубомир Стајић – Радослав Гаџиновић, *Увод у студије безбедности*, Драслар, Београд, 2007, стр. 175.

21) Способност адаптације појединаца и заједнице на новонасталу ситуацију и ново окружење, могу значајно ублажити полсецие несреће, нарочито уколико им је на располагању катеријална и психолошка подршка. Један од највећих изазова са којима се суочавају избеглице је усвајање нових правила социјалних релација које ће убрзати њихову адаптацију на различиту и непознату културу. Њихова почетна реакција на ново окружење могла би се назвати *културни шок*. Културни шок је психолошка реакција праћена жестоким емоцијама, која настаје код људи који се нађу у непозантом културном окружењу. Сматра се да је културни шок привремено стање које пролази кроз фазе еуфорије, разочарења и беса (Чавић Т.: *О избеглиштву: психолошки аспекти*, Задужбина Андрејевић, Београд, 2001, стр. 18).

и регулативи на универзалном, регионалном и националном плану."²²⁾

Према критеријуму земље порекла миграције, разликује се: *емиграционо подручје* – са кога се становништво иселава, и *имиграционо подручје* – на које се становништво доселава. Међутим, услед мотивације миграната која је на почетку XXI века веома комплексна, миграција се стандардно може класификовати на: миграцију радне снаге; породично окупљање; тражење азила, није више јасно разграничена. Осим тога, поставља се и питање ваљаности поделе земаља на: емиграционе, имиграционе и транзитне. Разлог за то је што неке земље имају карактеристике две, а некада и све три категорије (на пример, емиграциона и транзитна). Према критеријуму простора, разликују се: *Унутрашње миграције* – развијају се унутар националних или државних граница. Оне доводе само до демографских промена на одређеним деловима територије, али не утичу на величину, пораст и структуру становништва одређене земље. Код ових миграција, даље се разликују миграције на краћим, средњим и удаљеним дистанцама. *Спољне миграције* – утичу на величину становништва на националној територији јер смањују број и пораст становништва емиграције док истовремено повећавају број и пораст становништва земље имиграције, вршећи и при том промене у структури становништва. Према критеријуму трајности, разликују се: *Трајне миграције* – имају трајан значај по величину и структуру становништва. *Сезонске и дневне миграције* – обухватају најчешће само радну снагу и немају значај по величину и структуру читавог становништва. Дакле на почетку XXI века карактеристична су веома велика квалитативна и квантитативна кретања у становништву. Та кретања карактеришу: велики раст броја становника; неповољан распоред раста броја становника; неповољна структура становништва и велика миграциона кретања становништва.²³⁾ Свака врста несразмере доводи до губања, а у овом случају принудне миграције на одређеном простору могу изазвати политичку нестабилност у земљи и региону а тиме и нарушавање капацитета истема безбедности државе или држава у региону.

22) Гречић Владимир (прир.), *Југословенске спољне миграције*, Савезно министарство за рад, здравство и социјалну политику, Институт за међународну политику и привреду и Савезни завод за тржиште рада и миграције, Београд, 1998, стр. 27.

23) Вера Арежина, «Еколошке миграције», *Политичка ревија*, бр. 4/2006, стр. 961, ИПС, Београд, 2006.

ОРГАНИЗОВАНИ КРИМИНАЛ

Организовани криминал спада у категорију најизразитијих облика угрожавања безбедности. Организовани криминал²⁴⁾ у области илегалне трговине робама, капиталом и људима, и њихов транснационални карактер, захтева целовит и координисан одговор свих безбедносних структура у државама Балкана, као и у региону југоисточне Европе. Посебно се издвајају проблеми: илегалног трансфера и трговине наркотицима, људима и капиталом, пролиферација конвенционалног оружја и оружја за масовно уништење и корупција.²⁵⁾

Организовани криминалитет настоји да различитим методама стигне до највиших органа власти и других значајних субјеката, како би обезбедио што веће концесије и уступке и што већи друштвени статус за шефове криминалних организација. Својим деловањем организовани криминалитет управо и омогућава стварне савремених успешних криминалаца који, на основу стечене славе и моћи постижу одређени друштвени углед који делује повратно као утицај на органе власти, полицију, правосуђе и друге субјекте. *На такав начин незаконито се стиче огромна имовина и врши њена легализација, омогућавајући да се незаконито богаћење толерише и оправда.* Једна од карактеристика организованог криминалитета, која је уско везана за постигнути друштвени утицај и углед, јесте скоро онемогућавање уочавања незаконитости у одређеним пословним односима, тако да није ретка појава да је тешко разли-

24) Појавни облици организованог криминала у Србији су: кријумчарење људи, трговина људима, праће новца, незаконит промет психоактивних супстанци, посредовање у вршењу проституције, отмица, крађа и кријумчарење возила, изнуда, кријумчарење високо акцизне робе (генерал-мајор Мирослав Милошевић, "Организовани криминал и тероризам", у зборнику радова *Организовани криминалитет - стање и мере заштите*, Полицијска академија, Београд, 2005, стр. 31-46)

25) Ипак резултати борбе против корупције у Републици Србији, након доношења Националне стратегије заборбу против корупције, дакле за период од 01. 01. 2006 до 31. 12. 2006 могу се оценити значајно бољим од резултата у ранијем периоду. Полиција је током 2006. године поднела 1157 кривичних пријава, против 1928 лица, од којих је 197 лица лишено слободе, због основне сумње да су извршили 2809 кривичних дела. Међу откритим кривичним делима највећи број је злоупотреба службеног положаја 1444, проневера 242, примање мита 24, међу пријављеним лицима најзаступљенији су запослени у друштвеним и приватним предузећима 1215, запослени у јавним предузећима (ЕПС, Србија шуме, НИС...) 273, запослени у органима државне управе и локалне самоуправе 128, запослени у МУП-у 76, запослени у Управи царина 61, запослени у здравству 74, запослени у просвети 49, запослени у правосудним органима(судије, вештаци...) 37, запослени у Пореској управи 22, запослени у инспекцијским органима 15 и остала занимања 681 (Зоран Ђокић, «Актуелно стање у Републици Србији са посебним освртом на корупцију у привреди», *Безбедност*, бр. 2/2007, стр. 299).

ковати неке легалне организације од појединих облика организованог криминалитета. Организовани криминалитет представља криминалну делатност, тј. континуирано, у виду пословне оријентације, систематско вршење кривичних дела усмерених на стицање профита, монопола и моћи коју организује и спроводи у дело група хијерархијски повезаних лица који делују у складу са унапред сачињеним планом и састоји се у обављању правно недозвољених и дозвољених послова уз коришћење насиља, застрашивања, корупције и других облика утицаја на државне органе, појединце и остале облике социјалне контроле. О организованом криминалитету у *ширем* смислу може се говорити увек када се одређене криминалне делатности обављају од стране групе лица. У литератури, најпознатији представник ове концепције је *Mary McIntosh* која тврди да се професионалне криминалне групе удружују у две врсте организација: "*пројект организације*" у које се, на пример, удружују професионални лопови и варалице да би деловали професионалније, на већем простору и ефикасније, како би увећали профит, а њихова дела постала опаснија и "*бизнис организације*" које развијају сталну "пословну" активност ради стицања профита на бази изнуђивања или снабдевања тржишта забрањеним "робама".²⁶⁾

ИНДИЦИЈЕ КОЈЕ УКАЗУЈУ НА ПОСТОЈАЊЕ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

На постојање организованог криминалитета у једној средини (*локалној заједници*) указују следеће индиције: лица која немају легалне приходе живе "*на високој нози*" (луксузни аутомобили, велике куће, трошење великих свота нова итд.); дешавају се физички напади који се не пријављују полицији; дешавају се убиства, подметања експлозива под возила, у станове и локале или пожари без јасних мотива; професионални начин извршења убиства или подметања експлозива (нпр. убиства из возила у покрету); убиства се врше из оружја за које грађани не могу имати дозволу (из аутоматских пушака, хеклера итд); не налазе се сведоци мада су убиства извршена на јавном месту у присуству грађана; оштећени и жртве одбијају да сарађују са полицијом и да сведоче пред судом; у локалној заједници у поасту је наркоманија; анонимно се прети полицајцима, судијама и тужиоцима који раде на предмету окривљеног; пресуде наркодилерима су симболичне (условне осуде, благе

26) Љубомир Стајић – Радослав Гаџиновић, *Увод у студије безбедности*, Драслар, Београд, 2007, стр. 179.

затворске казне). До суда долазе само ситни улични препродавци дроге. Снабдевачи локалног тржишта дроге или наркодилери на велико, финасијери – заштићени су и изнад су опције посматрања полиције и тужилаштва; пријављене бране скупџ адвокати, плаћају се велике кауције за пуштање на слободу, мада њихова занимања не омогућавају покривање тих трошкова; није се умањџ стандард живота, то јест, трошење новца, у породицама чији су чланови лишени слободе, одмах након хапшења осумњичених наступају адвокати са унапред потписаним овлашћђењем за заступање; кривична дела се врше и након хапшења шефова банди(или се повећава њихв број); суду се пријављују до тада непознати сведоци одбране, а сведоци отпужбе мењају исказе у кјорист окривљеног и полиција и тужиоци наступају помирљиво на суду итд.²⁷⁾

На основу елаборираних и научно анализирани чињеница, организовани криминалитет представља криминалну делатност, тј. континуирано, у виду пословне орјентације, систематско вршење кривичних дела усмерених на стицање профита, монопола и моћи коју организује и спроводи у дело група хијерархијски повезаних лица који делују у складу са унапред сачињеним планом и састоји се у обављању правно недозвољених и дозвољених послова уз коришћење насиља, застрашивања, корупције и других облика утицаја на државне органе, поједице и остале облике социјалне контроле.

На основу наведених особина, организовани криминалитет би се могао дефинисати као *врста имовинског криминалитета, а карактерише га постојање криминалне организације која обавља континуирану привредну делатност, користећи при том насиље и корупцију носилаца власти*. Организовани криминалитет има тежњу да оствари утицај на сферу политике, економије, јавног живота. Тиме се постиже политичка и економска моћ, што има за последицу монопол и повећање профита носилаца организованог криминалитета. Политички и економски утицај постиже се корупцијом државних чиновника (на националном и локалном нивоу), финансирањем политичких партија, или појединих изборних кампања од новца прибављеног криминалним пословима (прање новца), финансирањем хуманитарних акција уз медијску подршку, отварањем или финансирањем појединих медија или новинара, па чак и научника, интелектуалаца и бораца за људска права (ко-

27) Бранислав Симоновић, *Криминалистика*, Правни факултет у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, Крагујевац, 2004, стр. 631-632.

ји критикују акције полиције, антимафијашке законе јер наводно угрожавају поједине људске слободе и права).

Организовани криминалитет нема потребу да руши државу, већ да се инкорпорира у њу. Тако се дешава да су шефови организованог криминалитета у појединим државама истовремено и на највишим политичким функцијама (председници држава, влада, министри). *Врховни циљ организованог криминалитета је стицање профита, тј. економске моћи.* Сви остали циљеви (нпр., политичка моћ) подређени су овом и представљају само споредне циљеве (међукорак) у функцији остварења овог главног.

ОБЛИЦИ УГРОЖАВАЊА УНУТРАШЊЕ БЕЗБДНОСТИ ОРГАНИЗОВАНИМ КРИМИНАЛНИМ ДЕЛОВАЊЕМ

У свету се јасно уочава *међународно повезивање организованих криминалаца.* Послови организованог криминалитета све чешће прелазе границе држава. Криминалне организације из разних држава све тешње међусобно сарађују у реализацији заједничких криминалних планова (нпр. *трговина дрогом, људима, "прање новца" итд*), или појединце криминалне организације проширују своју делатност на територије већег броја држава и континента, или глобално по читавом свету (на пример, колумбијски кокаински картели, руска, албанска мафија, кинеске Тријаде итд). Ови облици организованог криминалитета чине *транснационални организовани криминалитет* и представљају посебну опасност. Ширењу транснационалног организованог криминалитета посебно је допринела слобода трговине, отварање граница, процеси глобализације, транзиција, нови облици банкарских начина плаћања, развој комуникација (нпр., Интернет, мобилна телефонија).²⁸⁾

У појединим регионима света посебно је изражена делатност организованог или транснационалног организованог криминалитета. Крајем XX и почетком XXI века Интерпол је званично означио регион Балкана једним од највећих криминалних жаришта организованог криминалитета на свету. На пример, 80% организованог криминалитета којим се та организација бави лоцирано је у региону Балкана или одатле полази, ширећи се ка земљама Западне Европе (путеви дроге, трговина "белим робљем", илегално

28) Бошковић, Мићо: *Транснационални организовани криминалитет*, Полицијска академија, Београд 2003, стр. 146.

пребацивање емиграната, делатност дуванске мафије, “прање новца“ итд).²⁹⁾

Застрашивање, насиље и корупција су основне методе за постизање циљева организованог криминалитета и умањење ефеката социјалне контроле. Да би онемогућили рад државних органа, односно умањили ефикасност правосуђа, полиције, царине, организовани криминалци користе се пре свега корупцијом. Корупција је најмоћније оружје организованог криминалитета. Тамо где не прође корупција, примењују методе застрашивања и претње. Претње су усмерене према ноциоцима правосудних функција, радницима органа унутрашњих послова, сведоцима или најближим члановима њихових породица. Претње су анони-мне и конкретизоване. Као последње средство користе насиље, не презајући ни од отмица и убистава

Феноменолошка обележја организованог криминалитета су многобројна и било би крајње незахвално покушати их набрајати *in extensor*. Ипак, нека од њих се могу третирати као основна, попут прикривености испољавања, специфичности трагова и индиција, великог динамизма, интернационализације и глобализације, константно нових појавних облика, јаким криминалних организација, примене (према потреби) најгрубљих метода елиминисања противника, снажних коруптивних механизма, финансијих трансакција с циљем прикривања порекла новца итд.

Radoslav Gacinovic

INTERNAL UNARMED FORMS OF THREAT TO STATE SECURITY CAPACITY

Summary

*This text is based on the facts that author of the text had obtained through the research of the politics of violence and non-armed threat to the security of modern states. The capacity (Lat. *capacitas*) of the security system does not reflect itself only in numerical strength of material-technical resources, equipment and armament used for defense of the state and its citizens. The capacity of the security system is reflected also in the wealth of the state, number of its citizens, organization of the security system and training of its people – the holders/factors of the security system and their sense of responsibility for active participation in the security system. The capacity of the*

29) Исто, стр. 163.

security system is reflected also in capability of members of security structures to efficiently and continuously implement the strategy of determent and, in case when it is necessary, the strategy of responding (reciprocation.) The level of ability of the security system managers is very important in every sense, in particular in expression of the ability for preventive activity, timely recognition of some danger and estimation of the danger. Threatening of the security capacity of one state encompasses endangering the state as a political establishment (institution) by all forms of harmful phenomenons, activities and influences, in other word, it endangers constitutional order. Therefore author of the text thinks that internal non-armed forms of threatening the security system are: civil unrests, political rebellions, sabotages, politically motivated strikes and subversive activity and in addition to the political factors it can be also caused by ethnical tensions, religious extremism, organized crime, illegal migrations of population, etc.

Key Words: state, capacity, security, democracy, unrests, rebellions, extremism, sabotages.

ЛИТЕРАТУРА

- 13. Арежина В., «Еколошке миграције», *Политичка ревија*, бр. 4/2006.
- 2. Војиновић М, *Кобно осипање српског народа*, Прометеј, Београд, 1995.
- 3. Гађиновић Р., «Политичка пропаганда - ефикасно оружје у савременом рату», *Српска политичка мисао*, бр. 2/2011.
- 4. Гађиновић Р., «Демократија и безбедност у националној држави», *Српска политичка мисао*, бр. 1/2010.
- 5. Гречић В., *Миграција и интеграција страног становништва*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1989.
- 6. Гречић В., *Југословенске спољне миграције*, Савезно министарство за рад, здравство и социјалну политику, Институт за међународну политику и привреду и Савезни завод за тржиште рада и миграције, Београд, 1998.
- 7. Ђорђевић, О.. *Лексикон безбедности*, Привреда публик, Београд, 1989.
- 8. Игњатовић Ђ., *Организовани криминалитет*, Поливцијска академија, Београд, 1998.
- 9. Кесић З., "Етиолошка димензија послератног криминалитета у Србији", *Безбедност*, бр. 2/2006.

- 10. Луковић З., *Верске секте, приручник за самоодбрану*, Драганић, Београд, 2000.
- 11. Маринковић Д., «Основни правци криминалистичког поступања у сузбијању наркокриминалитета», *Наука – безбедност - полиција*, Београд, бр. 2/2003.
- 12. Мађејка М. М., *Еколошки менаџмент*, Европски универзитет за интернационални менаџмент и бизнис, Београд, 2001.
- 13. *Политичка енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1975.
- 14. *Правни лексикон*, Савремена администрација, Београд, 1970.
- 15. Сименуновић Д., *Политичко насиље*, Радничка штампа, Београд, 1989.
- 16. *Социолошки лексикон*, Савремена администрација, Београд 1982.
- 17. Симоновић Б., *Криминалистика*, Правни факултет у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, Крагујевац, 2004.
- 18. Симић Р. Д., *Поредак света*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1999.
- 19. Стајић Љ. – Гаџиновић Р., *Увод у студије безбедности*, Драслар, Београд, 2007.
- 20. Schmidt – Sommerfeld, С.: «Verdeckte Ermittlungen bei der Rauschgiftbekämpfung», *Kriminalistik*, 7/2001.
- 21. Чарс В. Кегли – Јудин Р. Виктоф, *Светска политика – тренд и трансформација*, Центар за студије Југоисточне Европе, Факултет политичких наука и Дипломатска академија, Београд, 2004.
- 22. Farstenhauser, D., «Verdachtsgewinnung bei Organisierter Kriminalität», *Kriminalistik*, 1/2002.
- 23. Фатић А., *Криминал и друштвена контрола у Источној Европи*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1997.

Resume

Non-armed forms of threatening of the security system of democratic states are most often expressed in the form of civil unrests and information, political, diplomatic, psychological-propagandist, economical, international law, confessional, cultural, sport, health, educational, demographic and other forms of activities. Non-armed threatening of the security encompasses all fields of social life and is reflected in concrete activities of the holders (factors) of the threatening. Through the politics of pressure the security system is threatened by civil unrests, political rebellions, politically motivated strikes, sabotages, etc. Civil unrests represent a non-armed form of internal threat to the state security. Internal unrests may endanger the security of the citizens and are usually manifested in the form of massive demonstrations, sabotages, strikes and boycott. Difference

between the unrests and the chaos is in the fact that in the unrests there are freed suppressed emotions in more manifested eruptive way due to the possibility of anonymous and unpunished activity in the crowd. Political rebellions may be defined as a form of personal, group or collective activity in the field of opposing official, legal, recognized or imposed leadership. Sabotage is a quiet and hidden activity by individuals or groups within a frame of working or social-political obligations, with objective of provoking disorganization of the work and imposing material damage in a concrete economic entity or with objective of undermining some existing economic and political order in general. Politically motivated strikes are a form of the battle against government. As such, they have multiple effects: political ones, as they show disagreement and non-acceptance of the politics and moves of the government; organizational ones, as they disturb the traffic and communal services and material ones, as they directly reduce production and in that way they provoke discontent of the citizens and in this way the level of their security is reduced. Subversive activity in a broad sense implies an organized undermining activity from abroad against political and social order of some state and its political, economic and legal institutions. In addition to the abovementioned, illegal migrations of populations, religious and ethnic extremism and organized crime represent a latent danger for stability of the state and its security capacity.